

Józef Wroceński

"Le Diocesi nel Codice di Diritto Canonico. Studio giuridico-pastorale sulla organizzazione ed i raggruppamenti delle Chiese particolari", Francisco J. Ramos, Romae 1997 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 42/1-2, 259-262

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Francisco J. Ramos, *Le Diocesi nel Codice di Diritto Canonico. Studio giuridico-pastorale sulla organizzazione ed i raggruppamenti delle Chiese particolari*, Millenium Romae 1997, ss. 560.

Eklezjologia Soboru Watykańskiego II w nowym świetle ukazała istotę i naturę Kościoła, zwłaszcza w jego widzialnym, strukturalnym wymiarze. Spowodowała więc ona wieloraki oddźwięk w problematyce prawnej dotyczącej ustroju Kościoła. Zgodnie z soborową Konstytucją *Lumen Gentium* do istoty Kościoła powszechnego należy to, że istnieje on w Kościołach partykularnych i z nich się składa jako jeden i jedyny Kościół. Chodzi więc o jedną i tę samą rzeczywistość Kościoła Chrystusowego istniejącą w wielu formach partykularnych razem wziętych. A zatem Kościół partykularny jest widzialną postacią, w jakiej pojawia się Kościół powszechny; inaczej rzecz ujmując odzwierciedla się w nim cały Kościół. Mówiąc więc o Kościele partykularnym, jako o części Kościoła powszechnego, należy mieć na uwadze wielość i różnorodność form wcielenia tej samej rzeczywistości. Struktury prawne i wewnętrzna organizacja Kościoła partykularnego stanowią przedmiot licznych komentarzy i opracowań.

Wśród tego rodzaju prac należy odnotować obszerną, publikację F. J. Ramosa, profesora i kierownika dwóch katedr: prawa procesowego i Kościołów partykularnych w Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu w Rzymie (Angelicum). Autor, z pochodzenia meksykanin, przynależy do zakonu OO. Dominikanów i od wielu lat zajmuje się kanonistyką. Zanim podjął stanowisko profesora w Rzymie prowadził wykłady z prawa kanonicznego w Uniwersytecie Iberoamerykańskim i Uniwersytecie Państwowym w Meksyku, a także pełnił różne urzędy w wielu trybunałach kościelnych w Meksyku i Stanach Zjednoczonych. Prezentowane dzieło zasługuje na uwagę ze względu na koncepcję pracy, metodę i wielowątkowość poruszanych zagadnień. Jego treść stanowi głęboka refleksja naukowa nad normami dotyczącymi diecezji, czyli Kościoła partykularnego, jego struktury i organizacji, a także zrzeseń Kościołów partykularnych. Tytuł wskazuje, że Autora interesuje przede wszystkim aspekt prawno-duszpasterski. Praca nie tylko w sposób metodyczny, niemal scholastyczny, co nie dziwi, mając na uwadze formację duchową Autora, ułatwia rozumienie treści norm kanonicznych, ale też ukazuje liczne ich wzajemne powiązania. W ten sposób wytycza drogę dla właściwej i roztropnej interpretacji, zwłaszcza nowych unormowań prawnych. Autor uwzględniając soborowe głębokie zmiany nie zapomina też o tradycji kanonicznej, nawiązuje więc do poprzedniego Kodeksu, a także wskazuje na tło historyczne gdy domaga się tego jakaś szczegółowa kwestia.

Opracowanie kolejno zawiera: wprowadzenie, a następnie cztery, nie oznaczone, rozdziały lub części, które są komentarzem do poszczególnych kanonów Kodeksu wskazanych przez Autora w nawiasach w podtytule. Główne zagadnienia będące treścią tych rozdziałów lub części pozostały również nie oznaczone. Dopiero wewnętrzny podział poszczególnych zagadnień posiada oznaczenie literowe i cyfrowe. Po każ-

dym z tych rozdziałów lub części, z wyjątkiem pierwszego, Autor zamieścił bibliografię. Całość dzieła kończy spis treści.

W rozbudowanym wprowadzeniu (s. 7-27) F. J. Ramos ogólnie prezentuje treść swego dzieła, wskazuje następnie na źródła oraz szeroko omawia zastosowaną w pracy metodę uwzględniającą trzy aspekty: jurydyczny, naukowy i ontologiczny, i jest ona kompilacją metody praktycznej, egzegetycznej, historycznej oraz systematycznej.

Rozdział I zatytułowany *Kościoty partykularne* stanowi obszerny komentarz (80 stron tekstu) do kanonów 368 – 374. W rozdziale tym zostały omówione następujące kwestie: więzy teologiczno-prawne jakie istnieją między Kościołem powszechnym i Kościołami partykularnymi, te z kolei pod względem organizacyjnym przybierają różnorodną postać i nazwę; następnie elementy konstytutywne pojęcia diecezji i innych Kościołów partykularnych prawnie z nią zrównanych; ponadto zasady odrębności Kościołów partykularnych; zagadnienie władzy kompetentnej dla ich erygowania i wreszcie wewnętrzny podział Kościoła partykularnego. W rozdziale tym Autor nie tylko poddał analizie obowiązujące przepisy, ale przy omawianiu poszczególnych kwestii ukazał ich aspekt historyczno-prawny. Takie spojrzenie utwierdza czytelnika w przekonaniu o ciągłości prawa i instytucji, przy pomocy których Kościół realizuje swoją misję zbawczą.

Rozdział drugi pracy poświęcono ukazaniu roli i pozycji biskupów w Kościołach partykularnych oraz omówieniu sytuacji prawnych, w jakich może znaleźć się diecezja, określanych jako *sede impedita* i *sede vacante*. Respektując kodeksowy układ zagadnień Autor traktuje najpierw o biskupach w ogólności wskazując na podstawy biblijno-prawne funkcji biskupa w Kościele. Podkreśla fakt, że biskupi z ustanowienia Bożego zajmują miejsce Apostołów i są ustanawiani w Kościele pasterzami. Urząd pasterski biskupów obejmuje posługę nauczania, uświęcania i kierowania. Dalsze rozważania tego rozdziału dotyczą sposobów postępowania przy ustanawianiu biskupów. Zaslugą Autora jest fakt, że analizę obecnie obowiązujących przepisów w tej materii poprzedził ciekawym aspektem historycznym, sięgając aż do czasów apostoelskich. W sposób przejrzysty zostało potraktowane zagadnienie pochodzenia, natury i zakresu władzy biskupa diecezjalnego, jego zadania i obowiązki oraz sprawa zrzeczenia się urzędu. Biskup diecezjalny, chociaż wykonuje swój urząd pod zwierzchnictwem Biskupa Rzymskiego, to jednak w stosunku do powierzonego sobie Kościoła partykularnego jest pasterzem własnym, stąd też jego władza w tymże Kościele jest zwyczajna, własna i bezpośrednia. Uwagę czytelnika w rozdziale drugim skupia przede wszystkim dogłębne omówienie pasterskich obowiązków biskupa diecezjalnego. Biskupstwo w swej istotnej treści jest służbą sprawowaną wewnątrz Kościoła, mającą na celu udostępnianie tajemnicy zbawczej Chrystusa. A zatem wszystkie obowiązki biskupa diecezjalnego są ściśle powiązane z powyższym celem. W końcowej części drugiego rozdziału Autor podjął zagadnienia dotyczące pozycji prawnej w Kościele partykularnym

biskupów koadiutorów i pomocniczych oraz sytuacji diecezji, w której sprawowanie rządów biskupich nie jest możliwe lub urząd biskupa nie jest obsadzony. Znalazły się tu cenne uwagi Autora odnoszące się do kwestii zarządzania diecezją przeszkodzoną lub wakującą.

Kolejny, trzeci rozdział, traktuje o kwestiach objętych przez Autora tytułem *Zespoły Kościołów partykularnych*. W celu rozwijania wspólnej działalności pasterskiej różnych diecezji sąsiednich prawodawca kodeksowy poleca tworzenie prowincji lub regionów kościelnych. W rozdziale tym Autor zajmuje się więc zagadnieniami dotyczącymi podstaw teologiczno-prawnych zrzeszeń Kościołów partykularnych, przyczynami ich tworzenia oraz podmiotami władzy w nich istniejącymi, a więc metropolitami, synodami partykularnymi, zwłaszcza Konferencjami Biskupimi. Tym ostatnim poświęcił wiele miejsca (s. 291 – 335) upatrując w nich instytucję Soboru Watykańskiego II. Chociaż Konferencje Biskupów wywodzą się z idei synodów partykularnych i istniały już na długo przed Soborem, to jednak dopiero ostatni Sobór określił ich status prawny. Podkreślenia wymagają wywody Autora odnoszące się do wyjaśnienia podstaw teologiczno-prawnych Konferencji. Wśród kanonistów nie ma jednolitości poglądów w tej materii. W rozdziale tym poświęcono też wiele miejsca strukturze wewnętrznej Konferencji, ich działalności na terytorium, dla którego zostały erygowane oraz współpracy międzynarodowej Konferencji Biskupów, która wydaje się być coraz bardziej konieczna.

Wreszcie rozdział czwarty nosi tytuł *Struktura wewnętrzna Kościołów partykularnych*. Czytelnik zapoznaje się więc kolejno z wszystkimi instytucjami tworzącymi strukturę wewnętrzną diecezji i innych wspólnot zrównanych z nią w prawie. Wśród omawianych kwestii znalazły się więc następujące: synod diecezjalny, kuria diecezjalna, urząd wikariusza generalnego i biskupiego oraz kanclerza i notariusza. Autor mówiąc o synodzie diecezjalnym ukazał historyczną ewolucję jego organizacji i zadań. Obecnie synod stał się uroczystym zgromadzeniem pewnej liczby wiernych, zarówno duchownych, jak i świeckich, co jest nowością, obradujących pod przewodnictwem biskupa diecezjalnego. Szczególnie cenne jest więc naświetlenie zmian w funkcjonowaniu i kompetencji synodu, do których przyczynił się Sobór Watykański II. Następnie F. J. Ramos zajmuje się radami diecezjalnymi, które zajmują w strukturze Kościoła partykularnego poczesne miejsce. Są one wyrazem kolegalności w tymże Kościele. Ułatwiają współpracę i poszerzają współodpowiedzialność wiernych za Kościół. Na poziomie Kościoła partykularnego istnieją więc takie rady, jak Rada do spraw ekonomicznych, Rada Duszpasterska, Rada Kapłańska. Niektóre z nich są nowymi, wyrosłymi z doktryny ostatniego Soboru, instytucjami w Kościele partykularnym. Zwłaszcza Rada Kapłańska jest przedmiotem bardziej szczegółowych analiz, ponieważ będąc ona kolegalnym organem doradczym biskupa diecezjalnego, odzwierciedla braterstwo sakramentalne, jedność kapłaństwa i misji, dialog i współpracę biskupa z prezbiterami.

terium diecezjalnym. W końcowej części czwartego rozdziału Autor omawia parafię, urząd proboszcza oraz kwestie dotyczące wikariuszy parafialnych. Przytaczając definicję parafii wskazuje na jej nowe elementy. Na uwagę zasługuje fragment na temat odniesienia parafii do diecezji. Przedstawiając zaś definicję proboszcza jako własnego pasterza parafii zwraca uwagę na konsekwencje kanoniczne tej definicji. Proboszcz jako członek prezbiterium diecezjalnego uczestniczy w misji biskupa, ale nie w jego władzy. Nie jest przy tym li tylko wykonawcą decyzji biskupa, ponieważ jest pastorem własnym wspólnoty parafialnej. Szkoda, że Autor nieco pobieżnie potraktował naturę władzy proboszcza. Szczegółowo natomiast omówił obowiązki proboszcza, podkreślając ich podobieństwo do pasterskich obowiązków biskupa diecezjalnego. Pozostawił jednak bez odpowiedzi pytanie, czy określenie „pasterz” ma tę samą treść jurydyczną w odniesieniu do biskupa i proboszcza, czy też inną? Jeżeli inną to jaką? Rozdział ten kończy się omówieniem funkcji dziekana, rektora Kościoła i kapelana.

Dzieło Francisco J. Ramosa z punktu widzenia tematyki, czy ujęcia omawianych zagadnień nie może być uważane za nowość w kanonistyce, ponieważ istnieje wiele szczegółowych opracowań w tym zakresie. Jednakże sposób przedstawiania poszczególnych instytucji Kościoła partykularnego i kwestii jurydycznych, zwłaszcza ukazanie ich aspektu historycznego i eklezjologicznego, sprawiają, że pozycję czyta się z zainteresowaniem. Oceniając opracowanie F.J. Ramosa należy stwierdzić, że jest ono aktualne i wielce przydatne. Autor wykazał się dobrą znajomością problematyki dotyczącej Kościoła partykularnego. Wykorzystał też bogatą bazę źródłową. Wszystkie twierdzenia zostały poparte odpowiednimi dokumentami. Z pewnością może wypełnić lukę istniejącą na rynku dobrych podręczników wykorzystywanych w nauczaniu seminaryjnym jak również uniwersyteckim. Można też śmiało twierdzić, że prezentowana publikacja spotka się z uznaniem i to nie tylko kanonistów.

Ks. Józef Wroceński SCJ

Zdzisław Malczewski, *Obecność Polaków i Polonii w Rio de Janeiro, Lublin 1995, ss. 350.*

Nakładem Centrum Studiów Latinoamerykańskich Uniwersytetu Warszawskiego w serii: *Polska a świat iberoamerykański* ukazała się w j. portugalskim zmodyfikowana wersja sygnalizowanej pozycji (Zob. Z. Malczewski, *A presença dos poloneses e da Comunidade Polônica no Rio de Janeiro*, Warszawa 1998, ss. 300).

Praca doktorska Zdzisława Malczewskiego, kapłana Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej (obecnie przełożonego prowincji południowoamery-